

АКАДЕМИЈА ТЕХНИЧКО-УМЕТНИЧКИХ СТРУКОВНИХ СТУДИЈА

ВИСОКА ГРАЂЕВИНСКО-ГЕОДЕТСКА ШКОЛА

РЕСТАУРАЦИЈА ОБЈЕКТА

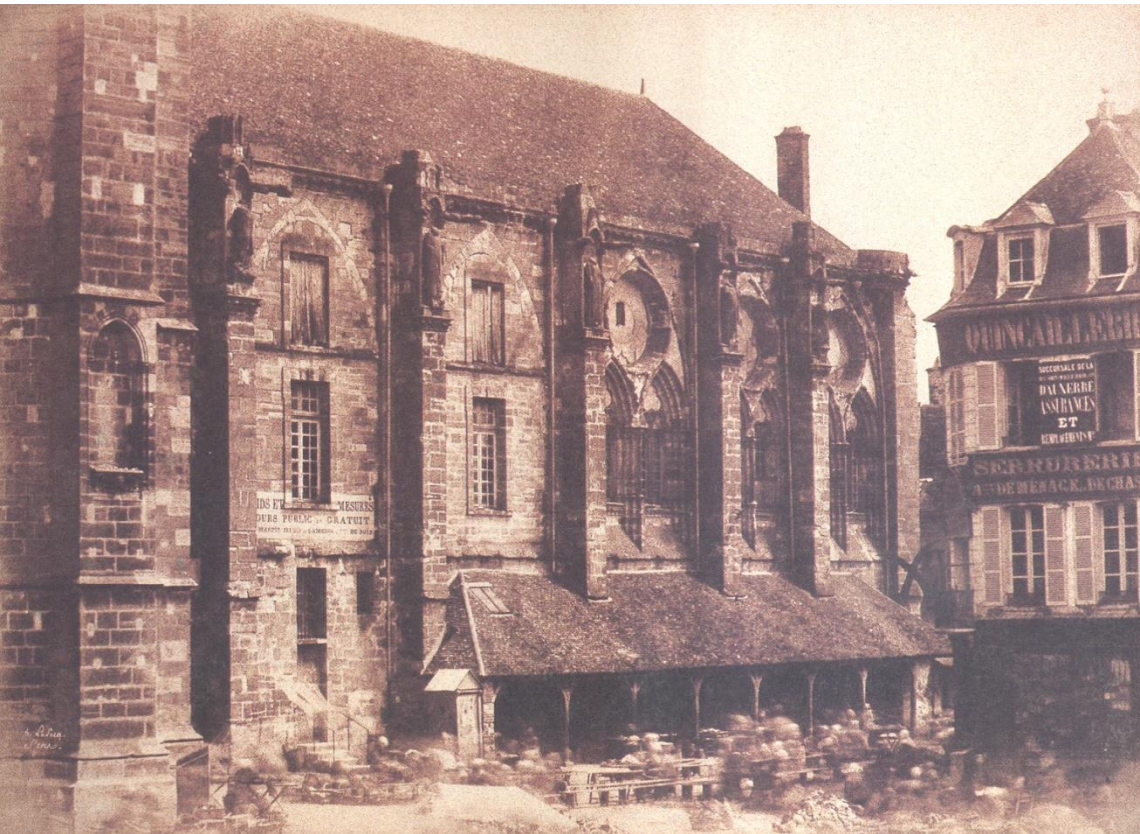
зимски семестар 2023/24 год.

1. ПРЕДАВАЊЕ ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА

др Душица ЖИВАНОВИЋ,
дипл.инг.арх.



ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА



ПЕРИОД **КЛАСИЦИЗМА И УСПОНА ГРАЂАНСТВА**, НАКОН ФРАНЦУСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ И НАПОЛЕОНОВИХ РАТОВА – **КРАЈ 18. И ПОЧЕТАК 19. ВЕКА**

– **ВЕЛИКИ БРОЈ СТАРИХ ГРАЂЕВИНА ЈЕ УНИШТЕН. ПОКРЕНУТА СУ ПРВА ИСТРАЖИВАЊА И ОБНОВЕ АНТИЧКИХ ОСТАКА** – РИМ, ПОМПЕЈА, ЕГИПАТ.



- У ФРАНЦУСКОЈ СЕ КОРИСТИ
ПОЈАМ ИСТОРИЈСКИ СПОМЕНИК
– MONUMENT HISTORIQUE.

-1834. ОСНОВАН КОМИТЕТ ЗА
УМЕТНОСТ И СПОМЕНИКЕ

- 1837. ОСНОВАНА КОМИСИЈА
ЗА ИСТОРИЈСКЕ СПОМЕНИКЕ
ПРЕВАСХОДНО СЕ ИНТЕРЕСУЈУ
ЗА АНТИЧКЕ СПОМЕНИКЕ

– УТИЦАЈ **РЕНЕСАНСНИХ ТЕОРЕТИЧАРА** и
ФРАНЦУСКЕ АКАДЕМИЈЕ ЛЕПИХ УМЕТНОСТИ
КОЈА ЈЕ НЕГОВАЛА **КЛАСИЧНЕ СТИЛОВЕ.**



- ПОСТЕПЕНО СЕ РАЗВИЈА И ПРОУЧАВАЊЕ ВЛАСТИТОГ НАСЛЕЂА ПОД УТИЦАЈЕМ **ИДЕЈА О НАЦИОНАЛНОМ ОСЛОБОЂЕЊУ** ПОЈЕДИНИХ НАРОДА – РОМАНТИЗАМ – ПОЛОВИНА 19. ВЕКА.

- ИСТРАЖИВАЊЕ СРЕДЊОВЕКОВНОГ НАСЛЕЂА И ЈАЧАЊЕ НЕОГОТИКЕ КАО ПРЕОВЛАДАВАЈУЋЕГ ПРАВЦА У АРХИТЕКТУРИ (ЕНГЛЕСКА, НЕМАЧКА, АУСТРИЈА И УГАРСКА)

- **СРЕДЊОВЕКОВНИ СПОМЕНИЦИ** СЕ ИСТРАЖУЈУ ДА БИ СЕ ЊИХОВИ ЕЛЕМЕНТИ ПРЕНЕЛИ У АРХИТЕКТУРУ ТОГА ДОБА.

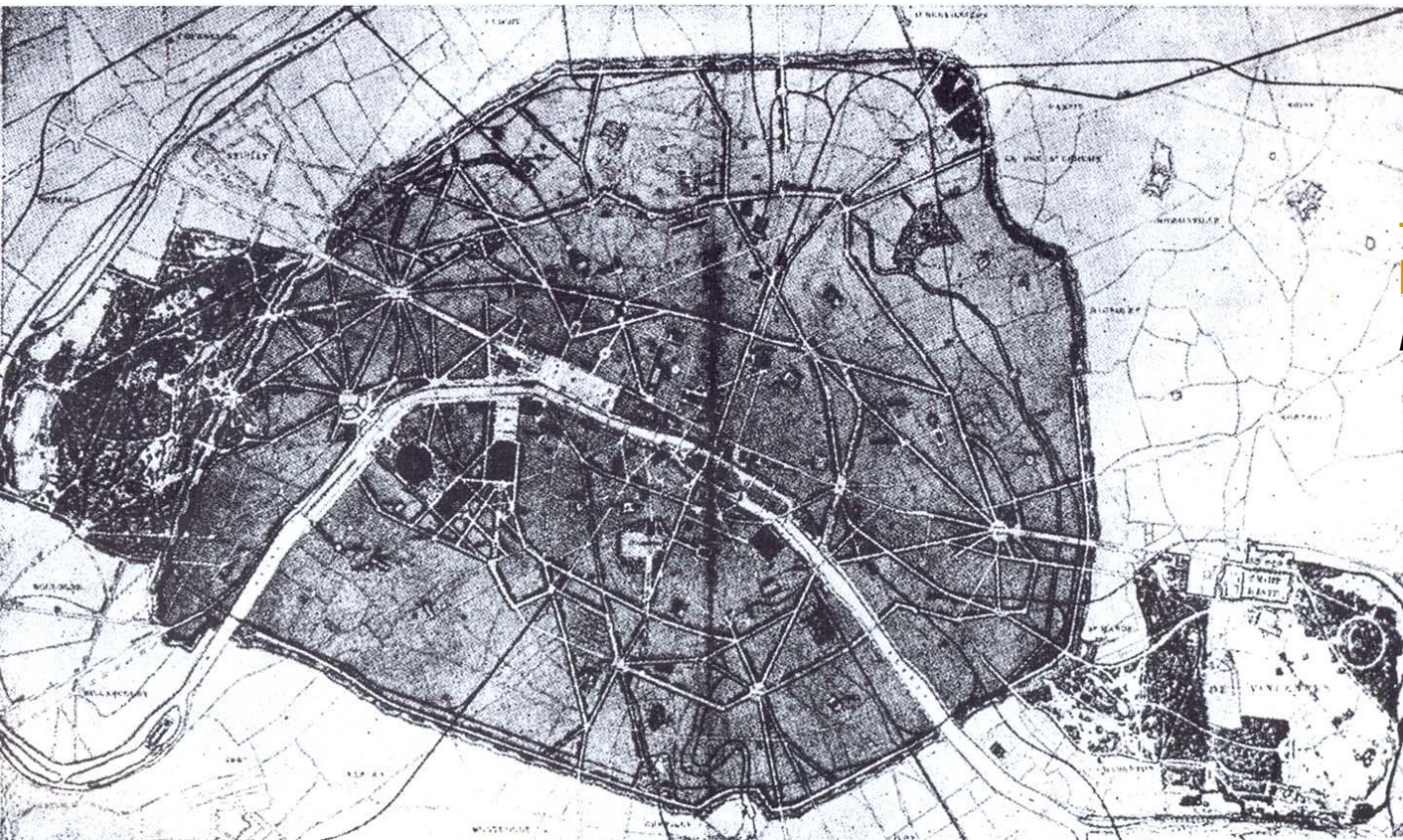


- ИЗГРАДЊА САОБРАЋАЈНОГ ПРСТЕНА СА ШЕТАЛИШТЕМ
– RINGA
НА МЕСТУ СТАРОГ УТВРЂЕЊА ОКО **ИСТОРИЈСКОГ ЈЕЗГРА**
БЕЧА.

- ДУЖ ПРСТЕНА СУ ПОДИГНУТЕ НАЈЗНАЧАЈНИЈЕ ЈАВНЕ
ГРАЂЕВИНЕ (ПАРЛАМЕНТ, ПОЗОРИШТЕ, УНИВЕРЗИТЕТ ...)

- ИНДУСТРИЈСКА РЕВОЛУЦИЈА И НАГЛА УРБАНИЗАЦИЈА **ЕВРОПСКИХ ГРАДОВА** – ПОЈАВА РАЗЛИЧИТИХ ВРСТА ЈАВНОГ ТРАНСПОРТА У ГРАДОВИМА (ЖЕЛЕЗНИЧКИ САОБРАЋАЈ И МЕТРО) И МОТОРНИХ ВОЗИЛА. ГРАДЕ СЕ НОВЕ САОБРАЋАЈНИЦЕ И НОВИ ИНДУСТРИЈСКИ ДЕЛОВИ ГРАДОВА.

- УНИШТАВАЈУ СЕ ИСТОРИЈСКИ ДЕЛОВИ ГРАДОВА



- РЕКОНСТРУКЦИЈА **ПАРИЗА**
БАРОНА ОСМАНА,
1853.год.

- РЕАКЦИЈА НА УНИШТЕЊЕ
СТАРИХ ДЕЛОВА ГРАДОВА

КАМИЛО ЗИТЕ, бечки
архитекта и урбаниста

– књига УМЕТНИЧКО
ОБЛИКОВАЊЕ ГРАДОВА ,
објављена пре 134 год. у Бечу
мај 1889.год.

– ИСТИЦАО ЈЕ ВРЕДНОСТ
СРЕДЊОВЕКОВНИХ ГРАДОВА И
ЊИХОВИХ АМБИЈЕНАТА ЗБОГ
СЛИКОВИТОСТИ.

Дубљим проницањем у зачетке
настајања складних групација у
старим градским просторима Зите је
тежио да открије „мотиве композиције“
и покаже у чему су њихове естетске
вредности.

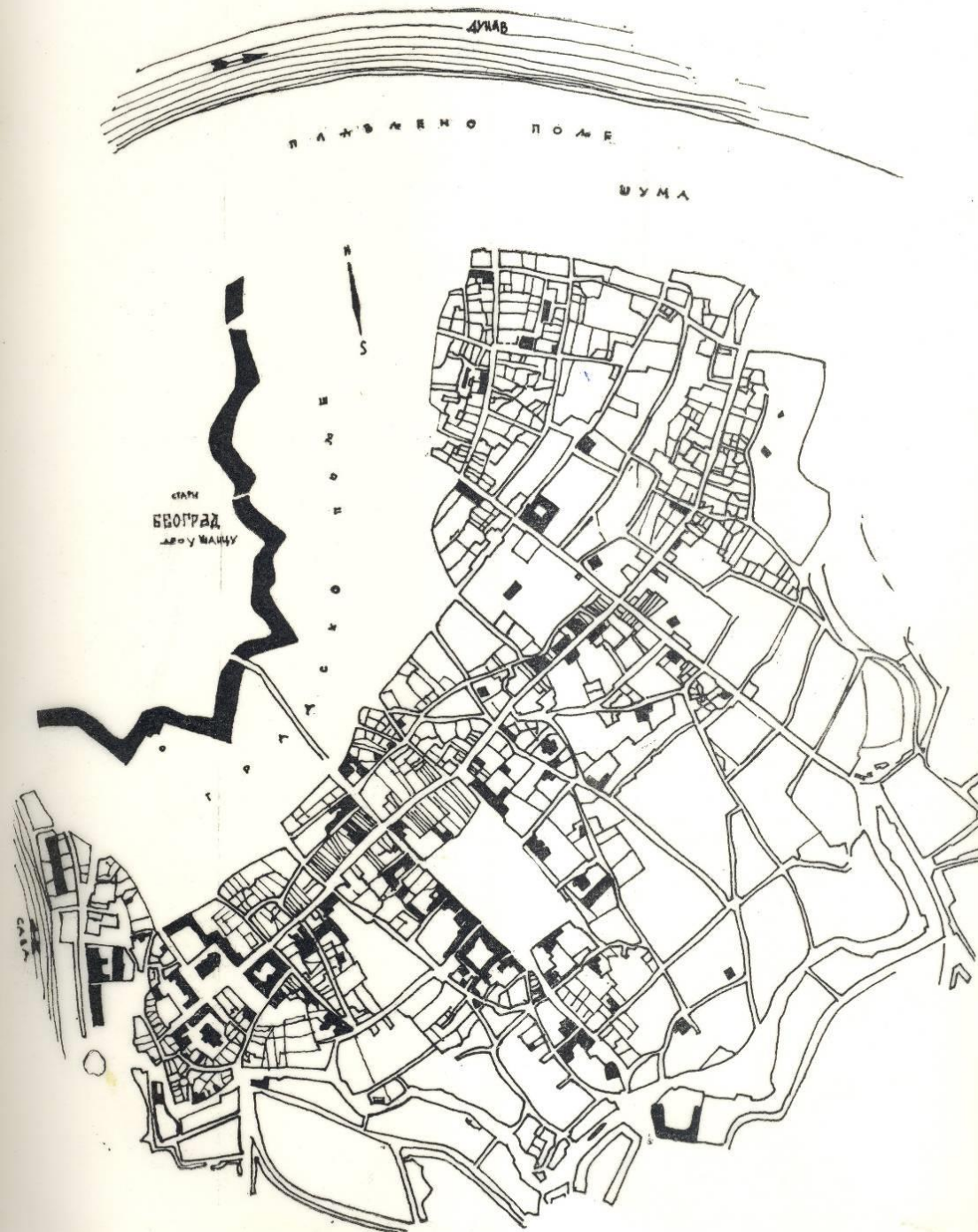


11.

Kamilo ZITE

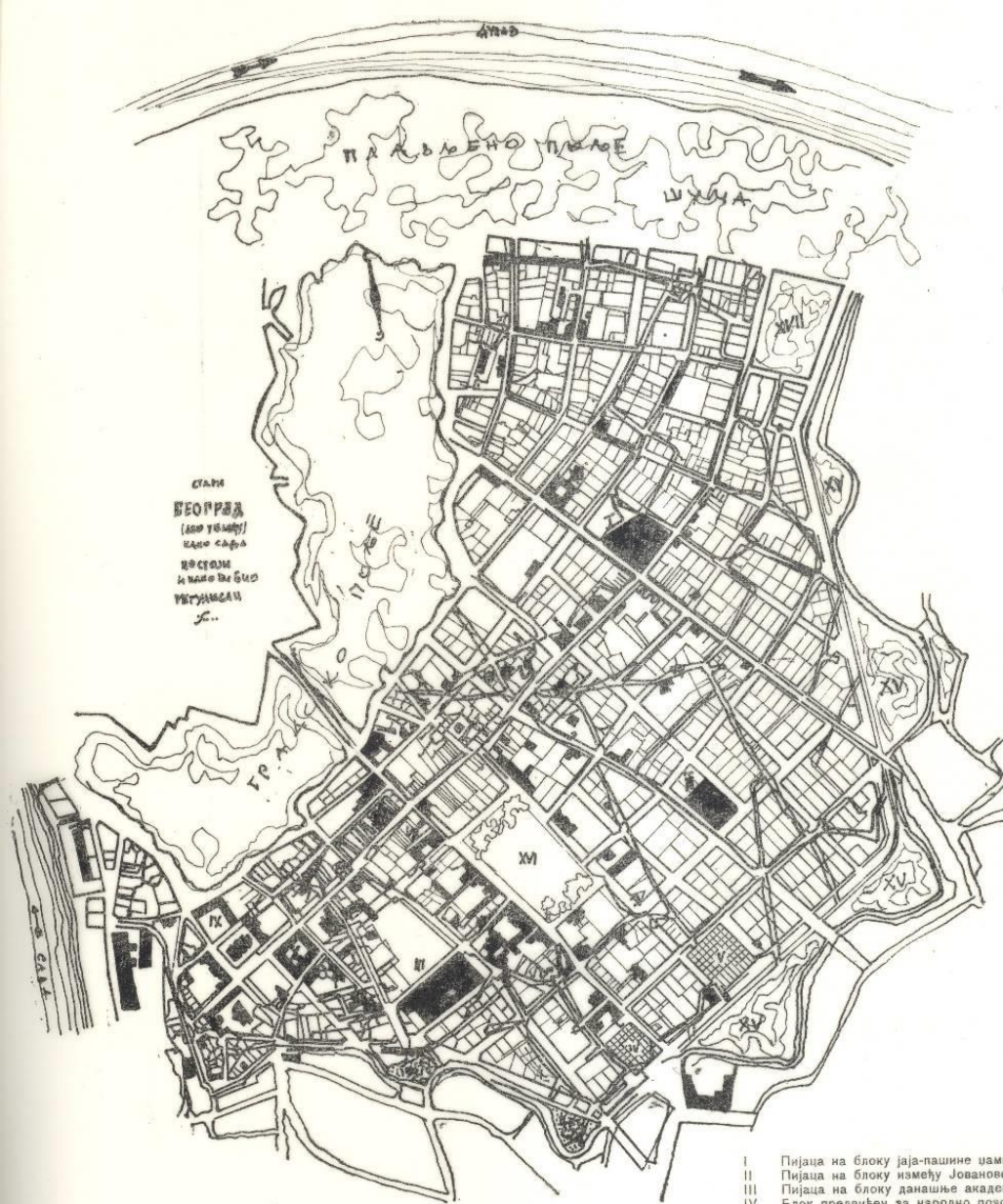
Umetničko
oblikovanje
gradova





План старе вароши
Београда
У Шанцу према
геодетском снимању
проф. Емилијана
Јосимовића

(снимљен од 1864. до 1867.г.)



- План нове регулације Београда у Шанцу према пројекту реконструкције Е.Јосимовића 1867.г. и поред извесних измена остварен је у својим главним потезима. У спровођењу принципа **ортогоналности** Јосимовић је чинио блажа одступања тамо где је задржао неке старе трасе улица и **старе зграде од вредности.**

- Улице сам исправио и проширио.
Правце притом задржао сам, где год се могло.
Ђорсокаке сам затворио.

- Ширину улица узео сам за главније 12м, за средње 10, а за споредне 8 метара.

- I Пижана на блоку јаја-пашине цамије
- II Пијаса на блоку између Јованове и Јевремове ул.
- III Пијаса на блоку данашње академије наука
- IV Блок предвиђен за народно позориште
- V Блок предвиђен за административну зграду
- VI Капетан-Мишино здање-зграде велике школе
- VII Бивши хотел „Круна“—данашњи но града Београда
- VIII Конак Кнегиње-Љубице
- IX Семинарија
- X Хотел старо здање
- XI Зграда позоришног музеја
- XII Барукли-цамија
- XIII Остаци палате принца Евгенија
- XIV Зграде на углу Страхимића-бана и Вишњићеве улице
- XV Садови
- XVI Парк пред зградом велике школе
- XVII Ботаничка башта



- ОБНОВЉЕН ЈЕ ВЕЛИКИ БРОЈ ЦРКАВА И ЗАМКОВА У ФРАНЦУСКОЈ (КАТЕДРАЛЕ У АМИЈЕНУ И БУРЖУ, ОПАТИЈА СЕН ДЕНИ КОД ПАРИЗА) – НЕСТРУЧНЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ, РУШИЛИ СУ ИХ И ПОНОВО ГРАДИЛИ.

ВИОЛЕ Л ДИК (1814-1879)

архитекта и историчар
архитектуре – објавио
вишетомно дело

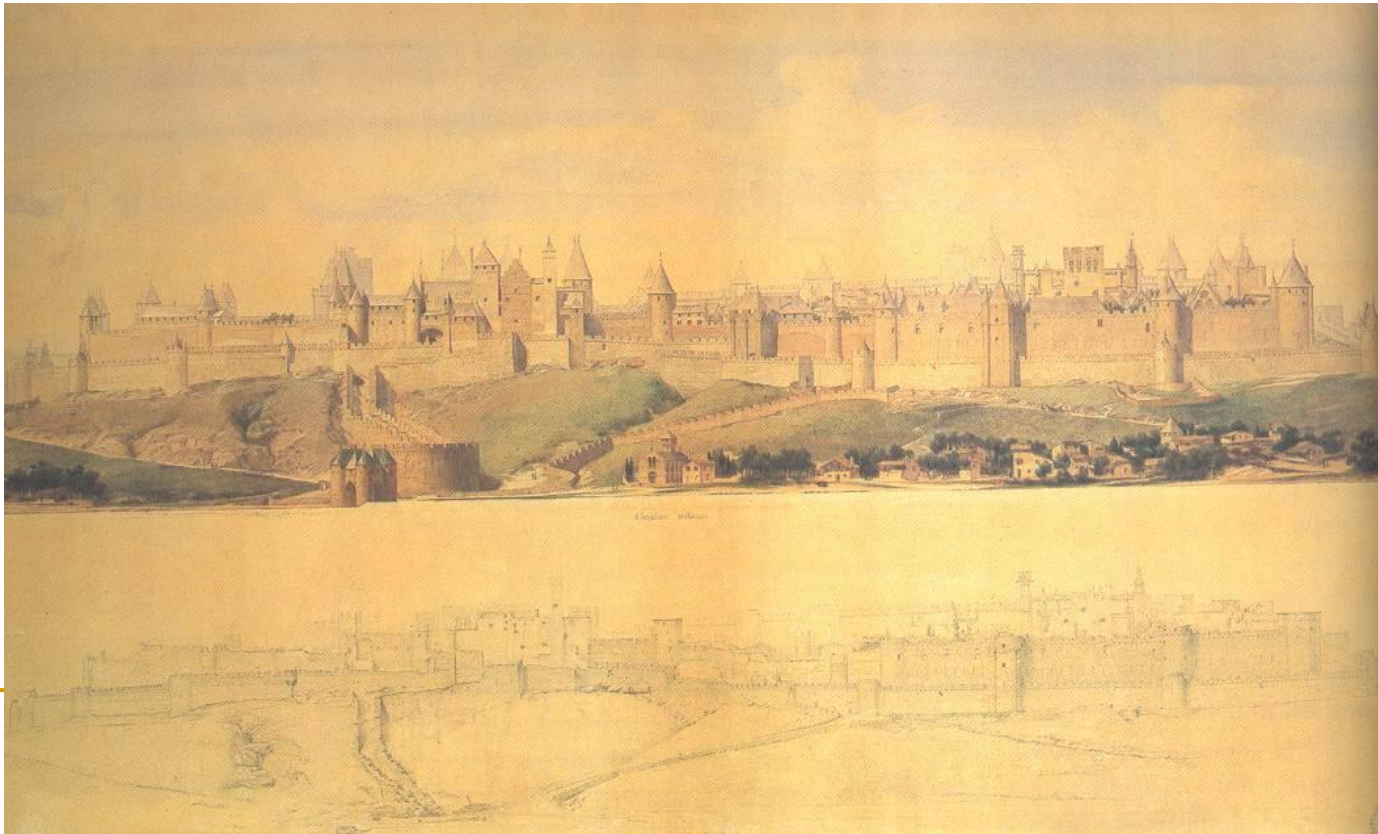
РЕЧНИК ФРАНЦУСКЕ
АРХИТЕКТУРЕ од 11.до 16.в.
- 1854-69.год.

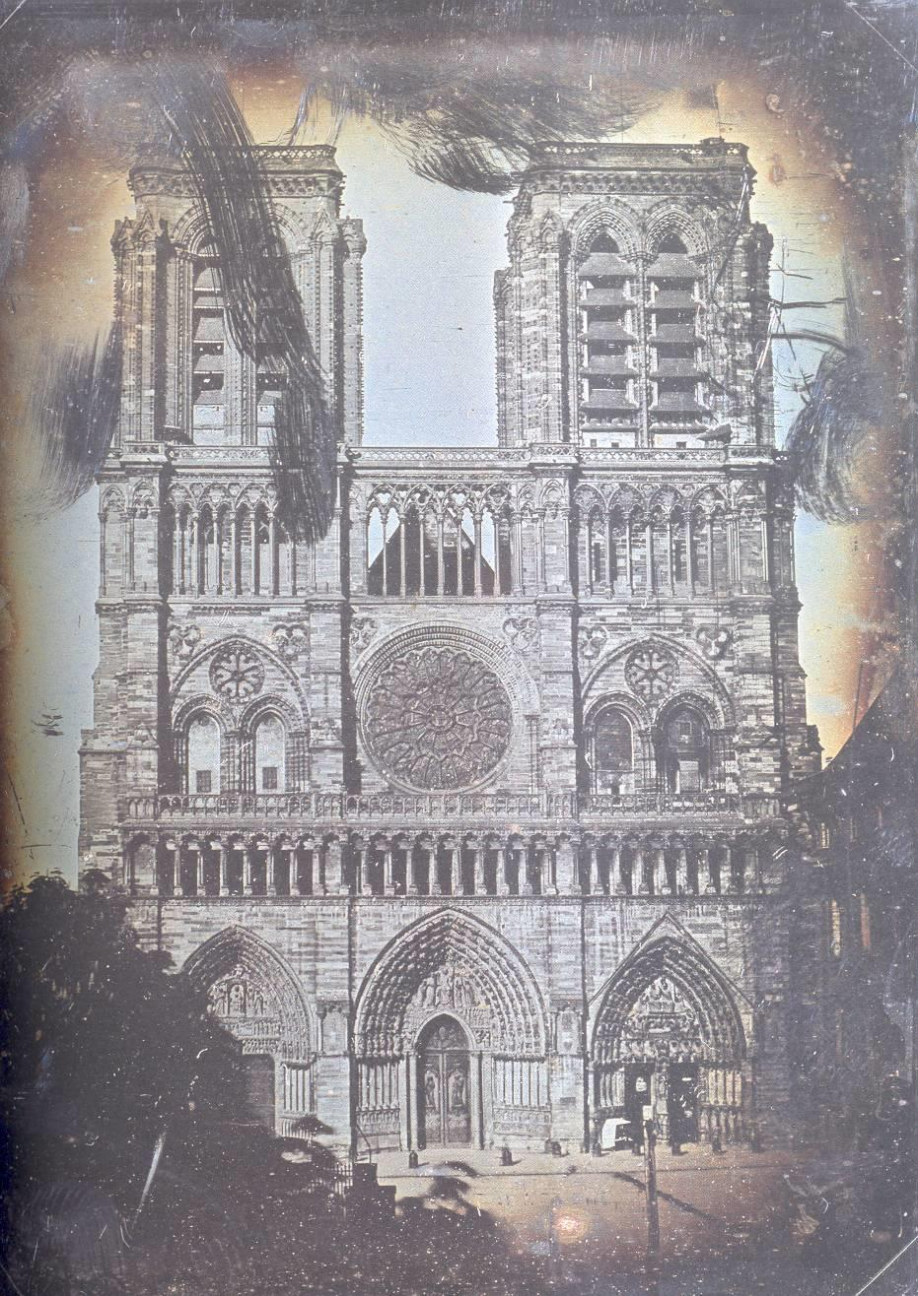
- Био је и градитељ савремених зграда. Сматрао је да код обнове старих грађевина може да се користи **нова конструкција** од **гвожђа** и да је врхунски домет градитељства достигнут у **Готици**. - Реготизација споменика, враћање споменика у изворно стање.



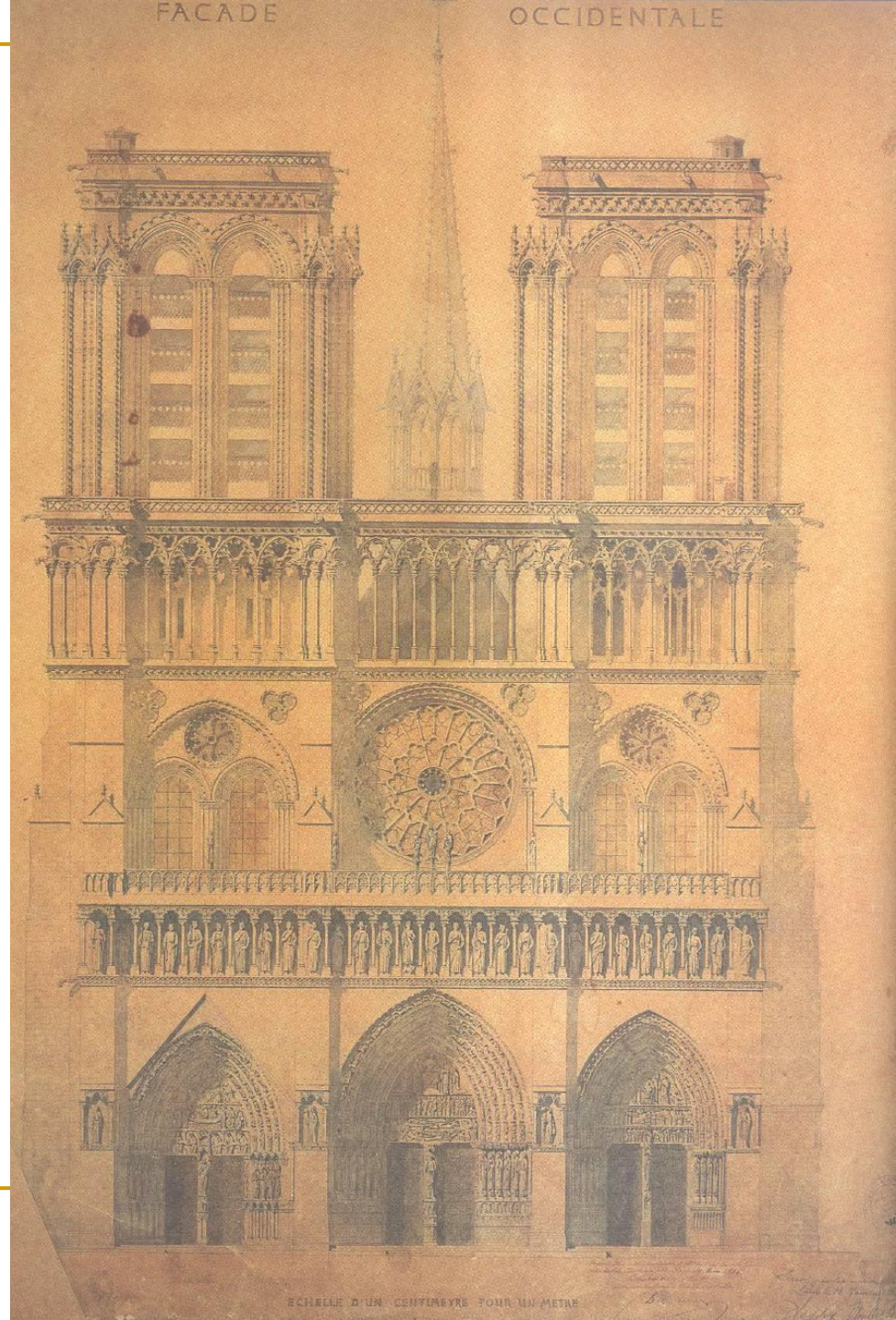
- ЗАЧЕТНИК ПРИНЦИПА
РЕСТАУРАЦИЈЕ
СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ
- али идеалне
обнове,
не аутентичне.

- **Пурификација** – скидање каснијих доградњи и декоративних облика.
- **Уклањање свих грађевина око споменика** (на радијусу од две висине споменика) да би се он могао боље сагледати, **уклањао је и аутентичне грађевине из истог периода или старије** (Нотр Дам у Паризу, Амијен, Ремс, Лаон, Вазлеј, Поаси, тврђава Каркасон).



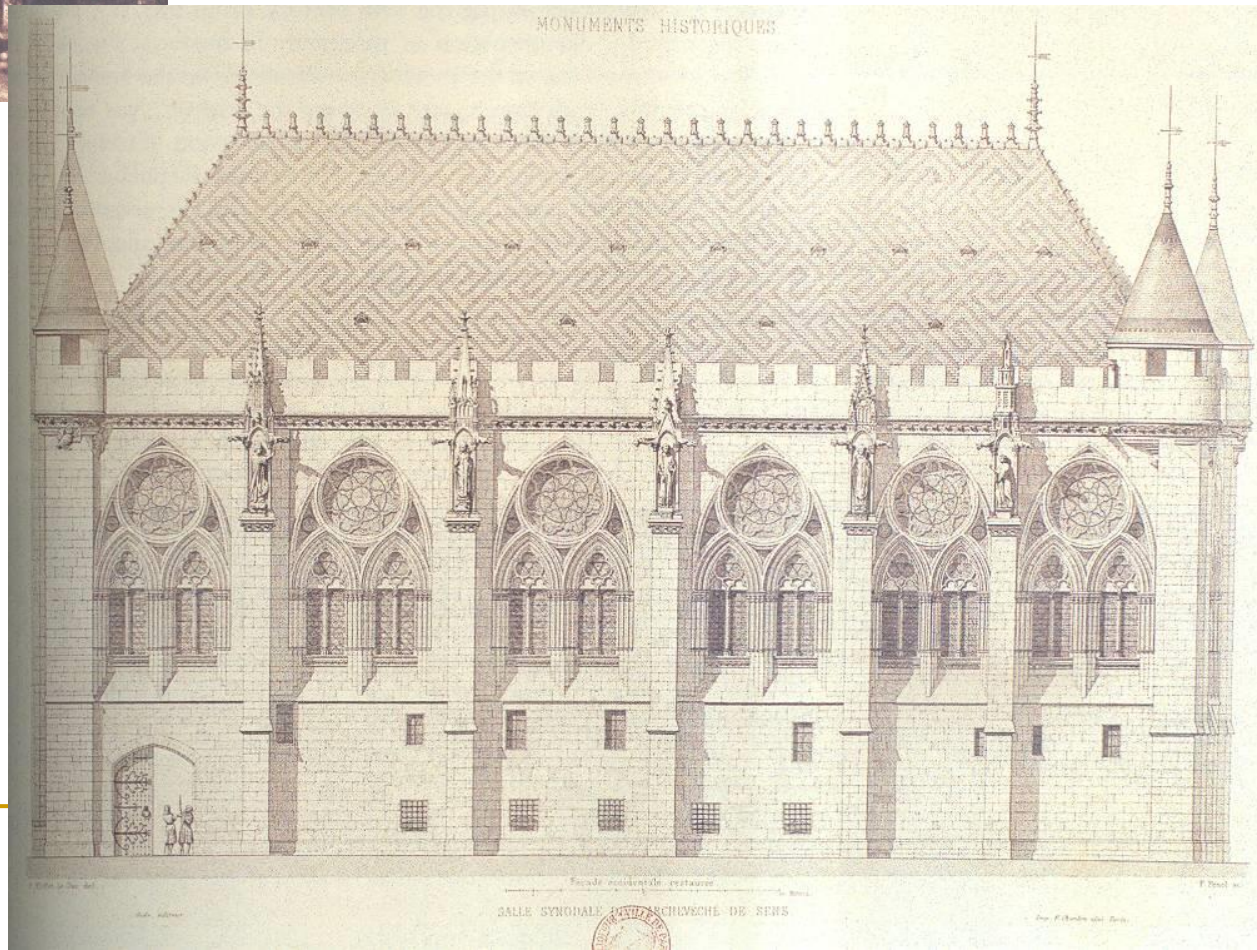


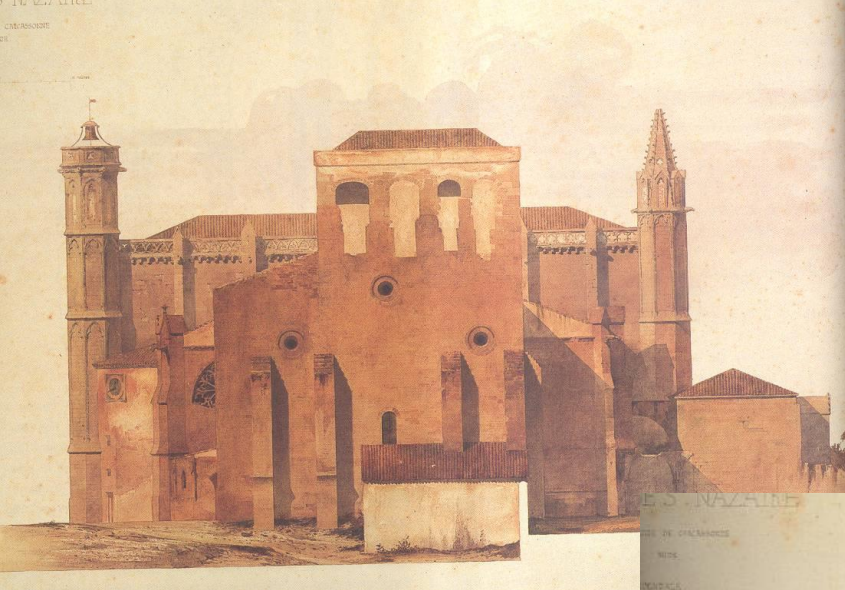
Катедрала Нотр Дам,
Париз - рестаурација





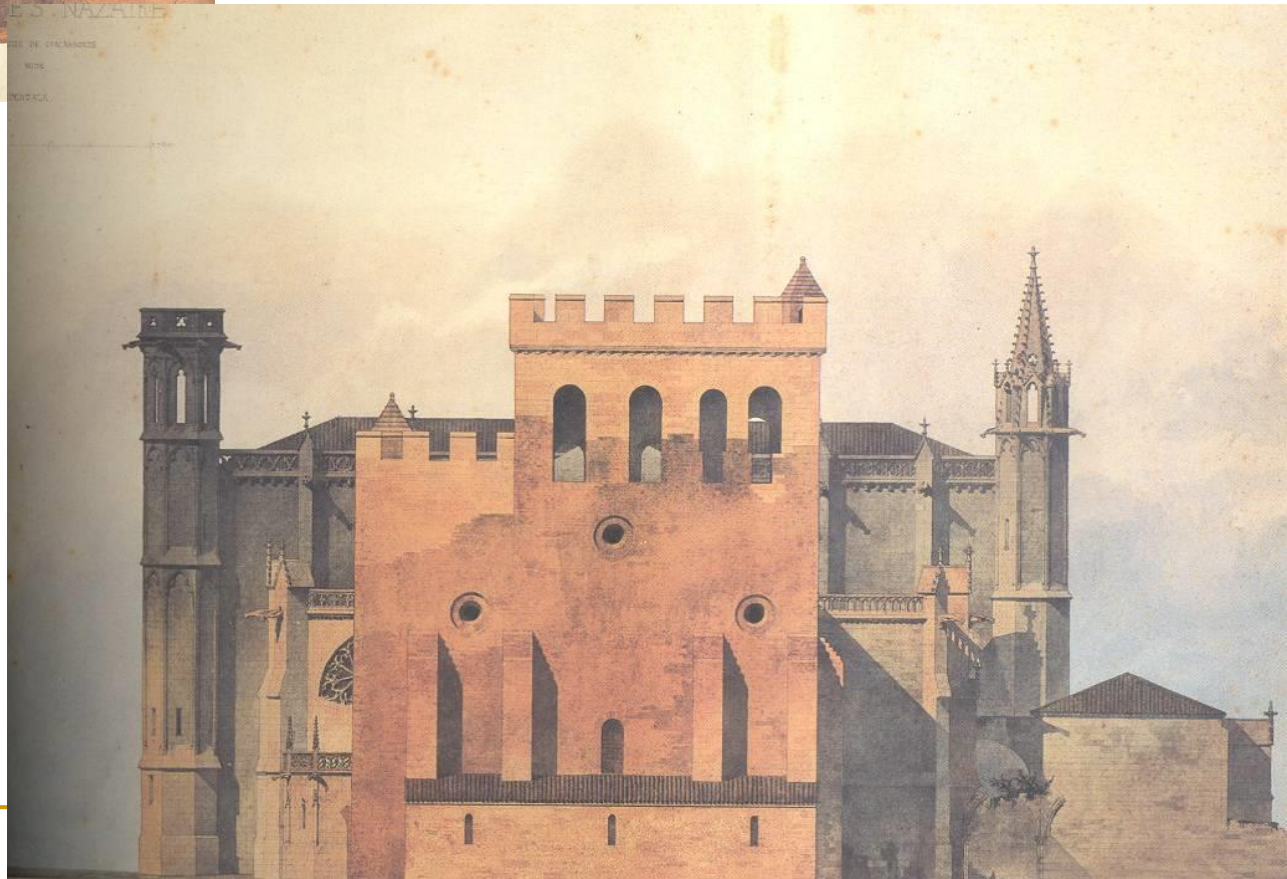
Катедрала у Сенсу - рестаурација





ES. NAZARIO
CALLE DE CALVARIO
MUSEO
MONTAÑA

Црква Сан Назар
- рестаурација



M. SIC

PROJET DE MAISON
DE VILLE

PAR M. L'ARCHITECTE CH. DE CAUVILLE



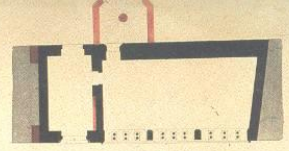
PLAN DU PREMIER ETAGE



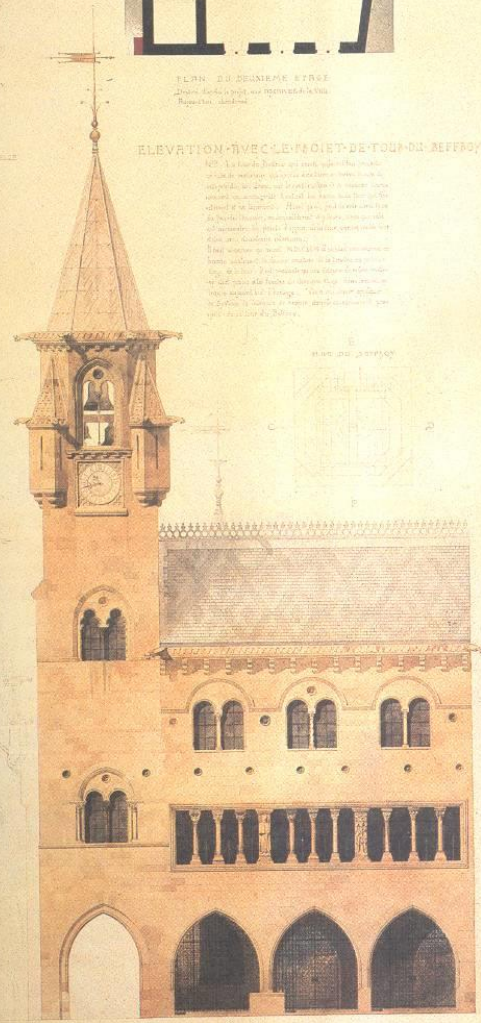
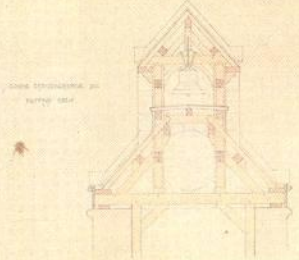
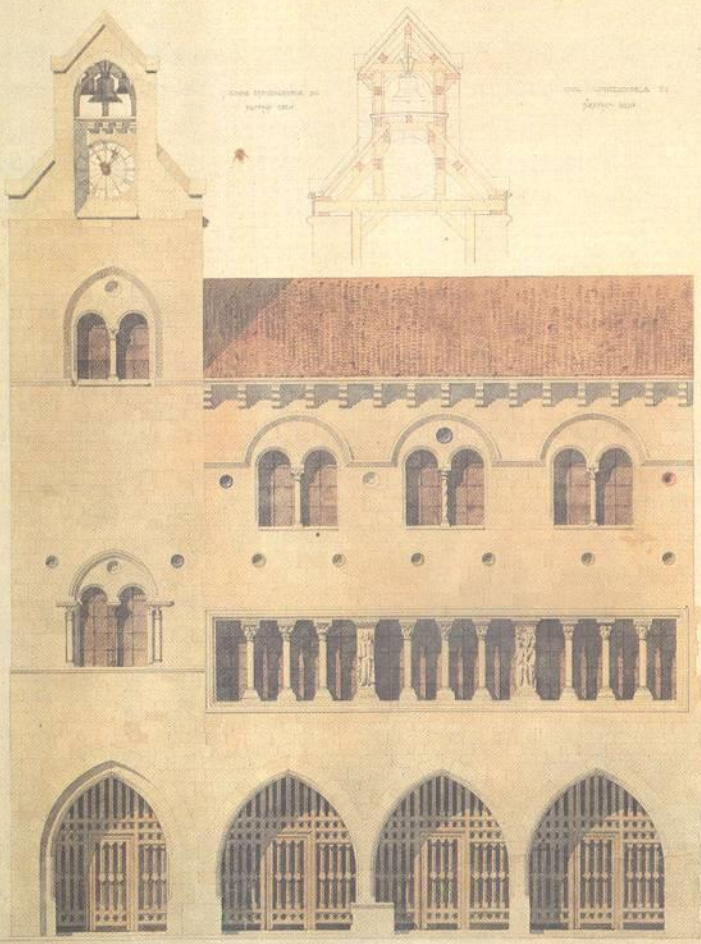
SECTION DE LA MAISON



PLAN DU DEUXIEME ETAGE



PLAN DU TROISIEME ETAGE



ELEVATION AVEC LE PROJET DE TOUR DU BEFFROI



Градска кућа
- рестаурација

TROISIEME MAISON COMMUNALE
S' ANTONIN
MOIET DE RESTAURATION

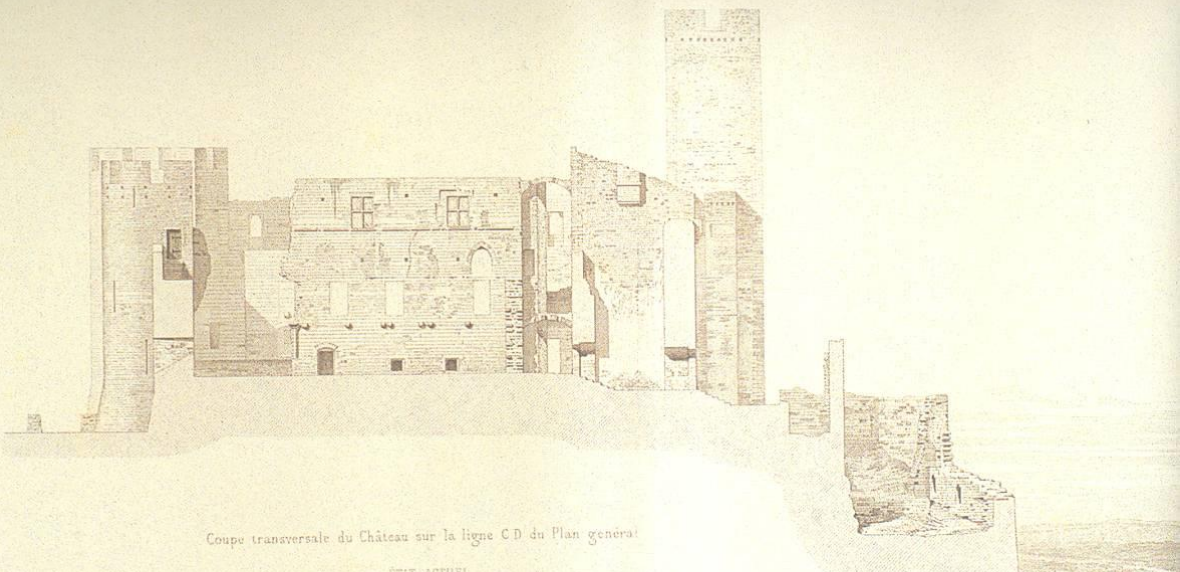
PROJET DE MAISON COMMUNALE
PAR M. L'ARCHITECTE CH. DE CAUVILLE

1850





Утврђење Каркасон пре рестаурације

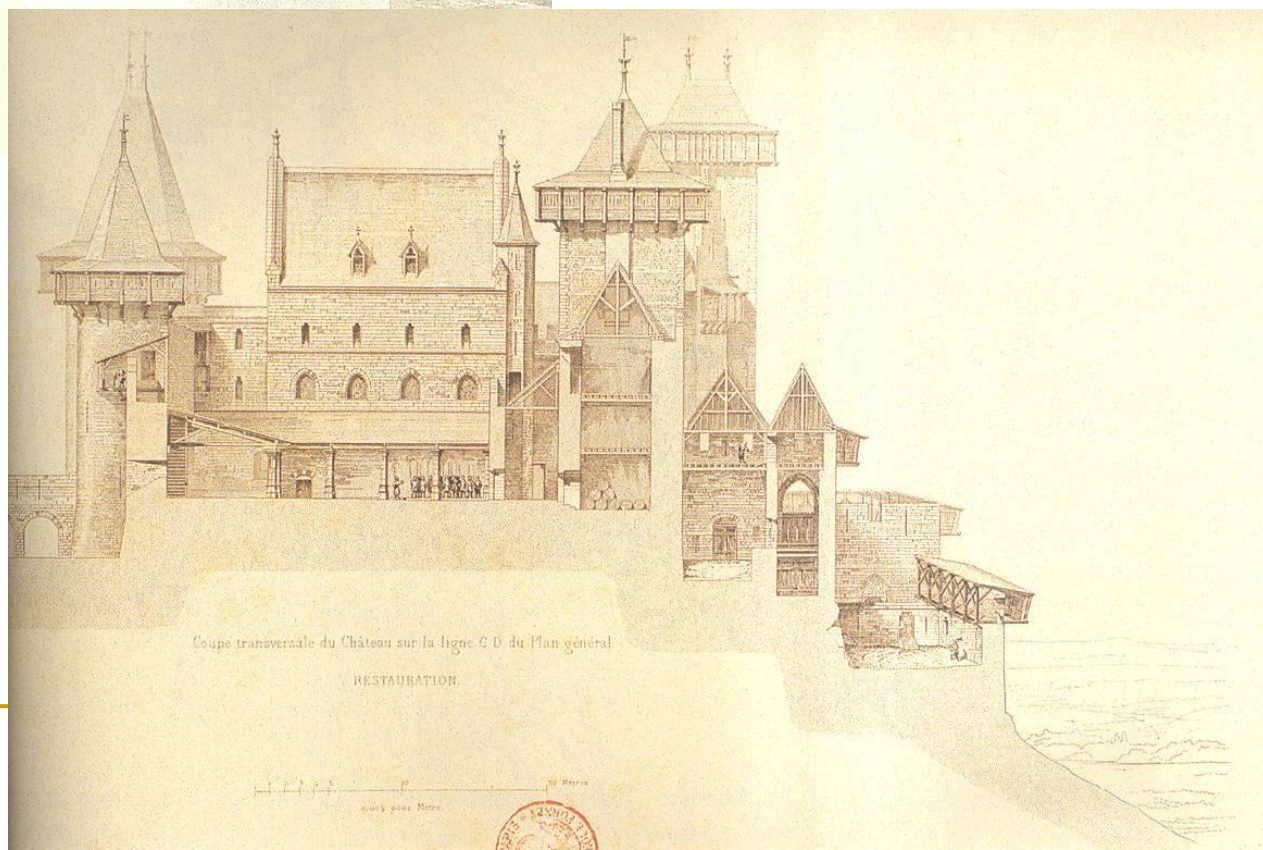


Coupe transversale du Château sur la ligne CD du Plan général

ÉTAT ACTUEL

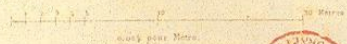


- делови утврђења
Каркасон
пре и после
рестаурације



Coupe transversale du Château sur la ligne CD du Plan général

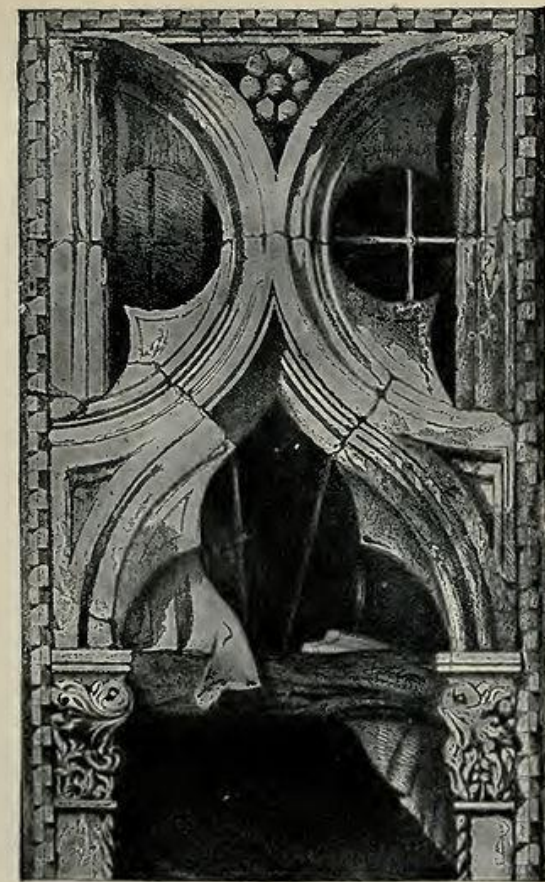
RESTAURATION.



Књижевник **ВИКТОР ИГО** се супроставља овом ставу. Он заступа романтичарски однос према **споменицима** – неговање култа недирнутог споменика – **култ руине**. Грађевине су неодвојиве од своје околине.

- Залаже се за конзервацију – чување споменика у стању у ком је затечен.

- Поштовање свих слојева на споменику које је добио током свог трајања ("живота" – Биолошки концепт заштите.)



□ **ЏОН РАСКИН (1819-1900) –**

поштовалац **готике** и **ране ренесансе**.

- Сматра да је највећа вредност споменика његова **ДРЕВНОСТ**, која мора бити очувана у својој хронолошкој и стилској аутентичности.

- Поштовати затечено стање споменика са свим фазама.

КОНЗЕРВИРАТИ НЕ
РЕСТАУРИРАТИ.

- Утицао је на ставрање **Неоготике** у европској **архитектури Романтизма** **око 1850.**



□ **АЛОЈЗ РИГЛ**
(1858-1905) –

Бечки историчар
уметности, аутор књиге
МОДЕРНИ КУЛТ
СПОМЕНИКА И ЊЕГОВО
СТВАРАЊЕ (1903) —
људи имају субјективни
однос према споменику и
његовим вредностима.
За **објективно**
вредновање споменика
важна је његова
документарност, старост
и естетске вредности.



□ **МАКС ДВОРЖАК**
(1880-1921)

Бечки професор и историчар уметности, аутор књиге **КАТЕХИЗАМ ЗАШТИТЕ СПОМЕНИКА** (1916).

- ПРИСТАЛИЦА **КОНЗЕРВАЦИЈЕ - ЗАШТИТА ОРГАНСКОГ ИНТЕГРИТЕТА СПОМЕНИКА** – ЊЕГОВЕ ЦЕЛОВИТОСТИ.

- ПОШТОВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНОСТИ СПОМЕНИКА.

- **ЗАДРЖАВАЊЕ ЗАТЕЧЕНОГ СТАЊА СПОМЕНИКА** – ТРЕБА САМО УЧВРСТИТИ ОСТАТКЕ И ЗАШТИТИТИ ИХ **ОД ДАЉЕГ ПРОПАДАЊА.**



Беч

- ПОШТОВАТИ СВЕ СТИЛОВЕ НА СПОМЕНИКУ,

- НЕ ТРЕБА ГА УЛЕПШАВАТИ.

- ЗАДРЖАТИ **ОРИГИНАЛНУ НАМЕНУ И **ОКОЛИНУ** СПОМЕНИКА И ДАТИ МУ ИЗГЛЕД КОЈИ НИЈЕ ЛАЖАН.**

- ВЕОМА ЈЕ ЗНАЧАЈАН ЈЕР ЈЕ ПОКРЕНУО ИДЕЈУ О ПОТРЕБИ:

ЗАШТИТЕ ОКОЛИНЕ
СПОМЕНИКА И ЊЕГОВОГ
ПОВРАТКА У ЖИВОТ –
РЕВИТАЛИЗАЦИЈЕ.



□ **КАМИЛО БОИТО** – италијански архитекта и историчар уметности, крајем 19. века је истакао принцип: *Радије учврстити него поправити, радије поправити него рестаурирати.*

- Треба поштовати биолошки живот споменика и тежити схватању његовог духа (насталог на почетку или током каснијих измена).



□ Повеља обнове 1932. – Постављају се основни **принципи рестаурације** са циљем да се обезбеди даљи живот споменика – ревитализација.

□ Почетком 20. века **Ле Корбизје** заступа идеју о потреби **издвајања историјских споменика** - путем стварања околног слободног парковског простора.

Између два светска рата, у првој половини 20. века, принципи и методи заштите највише су се развијали у Италији. Најзначајнији теоретичар – **Фернандо Форлати**.

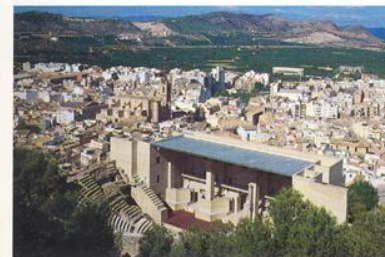


❑ Међународни конгрес у Атини 1931. – АТИНСКА ПОВЕЉА – формулисане су опште међународне норме савремене заштите.

❑ Изражено је неслагање са обновама, предност је дата конзервацији.

❑ Споменик треба да се користи, али у изворне или сродне сврхе.

❑ Треба очувати све историјске фазе градње споменика. Нови делови се могу додавати, али мора да постоји јасно разграничење нових од старих делова.





- Увођење савремених функција је пожељно, јер осигурава виталност споменика.

- Дозвољено је коришћење савремених материјала и техника грађења.

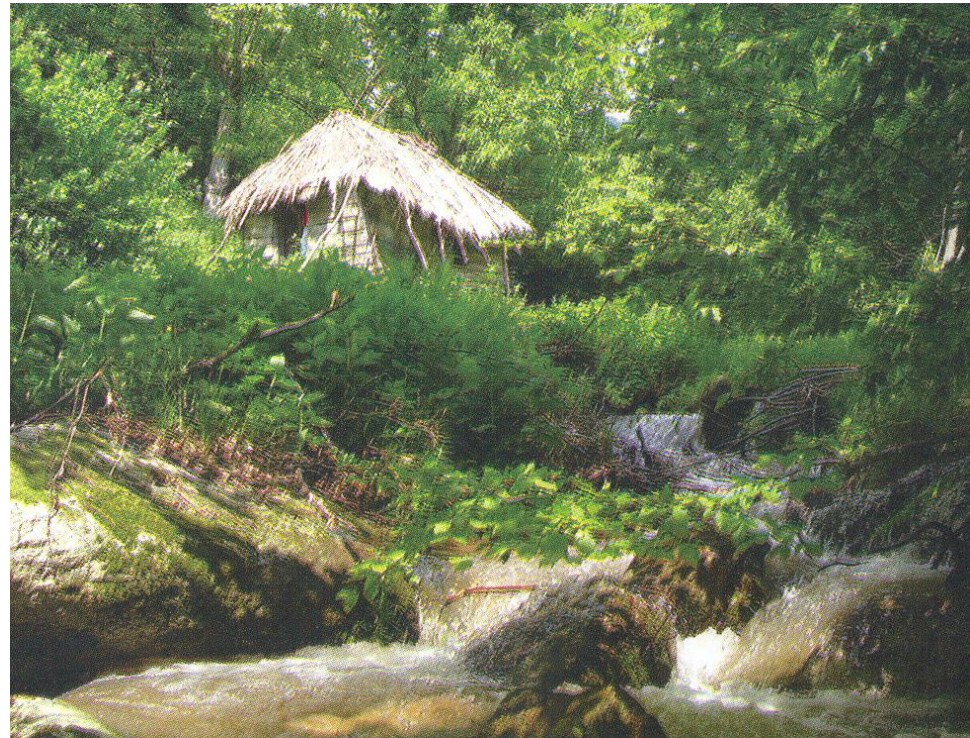


❑ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА **ЗНАЧАЈНО СЕ ПРОШИРИО** РАСПОН ЗАШТИТЕ и МЕРИЛА ВРЕДНОВАЊА.

❑ У РАСПОНУ ОД **ПОЈЕДИНАЧНИХ СПОМЕНИКА**, ПРЕКО ГРУПАЦИЈА И УРБАНИХ ЦЕЛИНА ДО ПРЕДЕЛА.

❑ ШТИТЕ СЕ НЕ САМО МОНУМЕНТАЛНЕ ГРАЂЕВИНЕ, ВЕЋ И СКРОМНЕ – ТРАДИЦИОНАЛНА НАРОДНА АРХИТЕКТУРА.

❑ **РАЗВИЈА СЕ** ЗАКОНОДАВСТВО И СЛУЖБЕ ЗАШТИТЕ.



ВЕНЕЦИЈАНСКА ПОВЕЉА 1964.год. -

□ КОРИСТИ СЕ ПОЈАМ **ИСТОРИЈСКИ СПОМЕНИК** – КОЈИ ОБУХВАТА НЕ САМО ВЕЛИКА УМЕТНИЧКА ДЕЛА, ВЕЋ И **СКРОМНА ДЕЛА** КОЈА СУ ВРЕМЕНОМ СТЕКЛА КУЛТУРНИ ЗНАЧАЈ.

□ ДЕФИНИШУ СЕ ПОСТУПЦИ

– МЕТОДЕ ТЕХНИКЕ ЗАШТИТЕ

- КОНЗЕРВАЦИЈА – НЕ СМЕЈУ СЕ МЕЊАТИ УНУТРАШЊИ РАСПОРЕД И ИЗГЛЕД ГРАЂЕВИНЕ, ТРЕБА САЧУВАТИ ТРАДИЦИОНАЛНИ ОКВИР ГРАЂЕВИНЕ.

Ђурђеви ступови код
Старог Раса

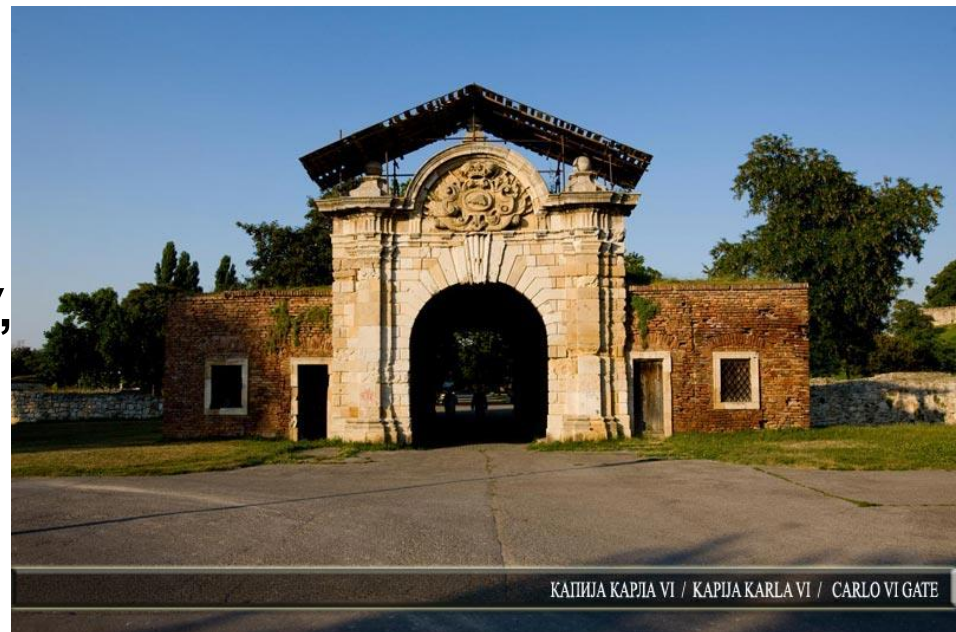


- РЕСТАУРАЦИЈА – ОБНОВА У
ЦИЉУ ОТКРИВАЊА И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ
ЕСТЕТСКИХ ВРЕДНОСТИ СПОМЕНИКА.
ЗАСНИВА СЕ НА ПРЕЦИЗНИМ
ИСТОРИЈСКИМ ПОДАЦИМА.

МОРА СЕ ЗАУСТАВИТИ ТАМО ГДЕ
ПОЧИЊУ ПРЕТПОСТАВКЕ.

НОВИ ЕЛЕМЕНТИ КОЈИ СЕ ДОДАЈУ,
УМЕСТО ОНИХ КОЈИ НЕДОСТАЈУ,
ТРЕБА ДА СЕ СКЛАДНО УКЛОПЕ У
ЦЕЛИНУ И ДА СЕ ЈАСНО
РАЗЛИКУЈУ ОД ОРИГИНАЛНИХ
ДЕЛОВА.

- ПРОШИРУЈУ СЕ МЕРИЛА
ВРЕДНОВАЊА И РАСПОНИ ЗАШТИТЕ
– ОД ПОЈЕДИНАЧНИХ ГРАЂЕВИНА КА
ПРЕДЕЛУ.



КАПИЈА КАРЛА VI / КАРЛА KARLA VI / CARLO VI GATE

ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА - СРБИЈА

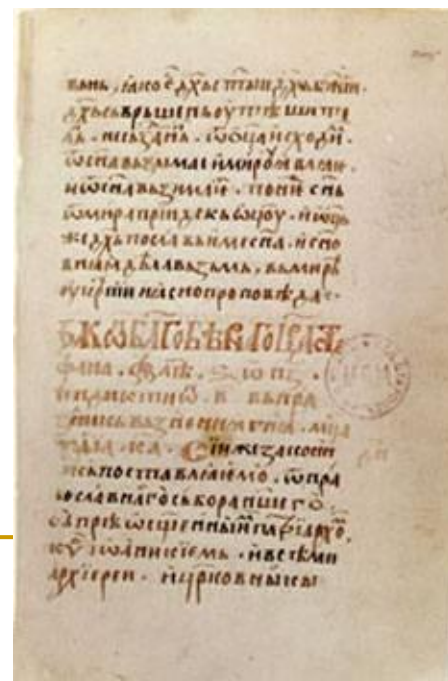
У СРЕДЊЕМ ВЕКУ – ДУШАНОВ ЗАКОНИК,
пол. 14. века

❑ ШТА КО НАЂЕ НА ЦАРЕВОЈ ЗЕМЉИ ДА
НЕ УЗМЕ ... АКО ЛИ ДИГНЕ ИЛИ УЗМЕ ДА
ПЛАТИ ИСТО КАО ЛОПОВ ИЛИ ГУСАР.

МАТИЈЕ ВЛАСТАРА СИНТАГМАТ –
ЗБОРНИК ВИЗАНТИЈСКОГ ПРАВА,
СОЛУН 1335 – ПРЕВОД НА СРПСКИ ЈЕЗИК
1348.

❑ АКО СЕ ОБНАВЉА **СТАРА ЦРКВА** МОРА
СЕ ПОШТОВАТИ ЊЕН ПРВОБИТНИ ИЗГЛЕД.

❑ КАДА СЕ ГРАДИ НОВА ЗГРАДА НЕ СМЕ СЕ
ОДУЗЕТИ СВЕТОСТ ИЛИ ПОГЛЕД
СУСЕДИМА.



❑ ИНТЕРЕСОВАЊЕ ЗА СРПСКЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СТАРИНЕ У 18. и 19. веку се ЈАВЉА као ОДРАЗ БУЋЕЊА НАЦИОНАЛНЕ СВЕСТИ И СХВАТАЊА ПОТРЕБЕ ЗА ЧУВАЊЕМ КУЛТУРНОГ И НАЦИОНАЛНОГ ЗАЈЕДНИШТВА СРПСКОГ НАРОДА. ПОКРЕЋУ ГА СРБИ ИЗ ВОЈВОДИНЕ, КОЈИ ЖИВЕ У ОКВИРИМА ХАБЗБУРШКЕ МОНАРХИЈЕ.

❑ 1798. ЗАХАРИЈЕ ОРФЕЛИН – ПОЗИВА НА ПРИКУПЉАЊЕ И ПУБЛИКОВАЊЕ ДРЕВНОСТИ.



- ШТАМПАЈУ СЕ ПРВЕ ПИСАНЕ
МОНОГРАФИЈЕ О СРПСКИМ
МАНАСТИРИМА.

- ПРВИ ПОКУШАЈ СИСТЕМАТСКОГ
ОПИСИВАЊА
СРЕДЊОВЕКОВНИХ СТАРИНА –
ЛУКИЈАН МУШИЦКИ 1810.

- ВУК КАРАЏИЋ 1819. -
ОПИСИВАЊЕ СТАРИНА ПО
СРПСКИМ МАНАСТИРИМА
(ОВЧАРСКО-КАБЛАРСКИ
МАНАСТИРИ)

- ПОКРЕЋЕ СЕ ЧАСОПИС
ДАНИЦА 1826.год.



ОБНОВЉЕНА КНЕЖЕВИНА СРБИЈА –

- ❑ 1826. КНЕЗ МИЛОШ ЈЕ ПОСЛАО **ЈОАКИМА ВУЈИЋА** ДА ОПИШЕ МОНАСТИРЕ И ЦРКВЕ У СРБИЈИ – **ПУТЕШЕСТВИЈЕ ПО СРБИЈИ**, БУДИМ 1828.
- ❑ 1836. КНЕЗ МИЛОШ НАРЕЂУЈЕ ДА СЕ ИЗВРШИ **ПОПИС ЦРКАВА И МОНАСТИРА**.
- ❑ 1842. ОСНИВА СЕ **ДРУШТВО СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ**.
ОБНАВЉАЈУ СЕ манастири:
СТУДЕНИЦА, МОНАСИЈА, РАВАНИЦА,
ВРАЧЕВШНИЦА...



Манастир Врачевшница

□ 1844. ЈОВАН СТЕРИЈА
ПОПОВИЋ припрема:

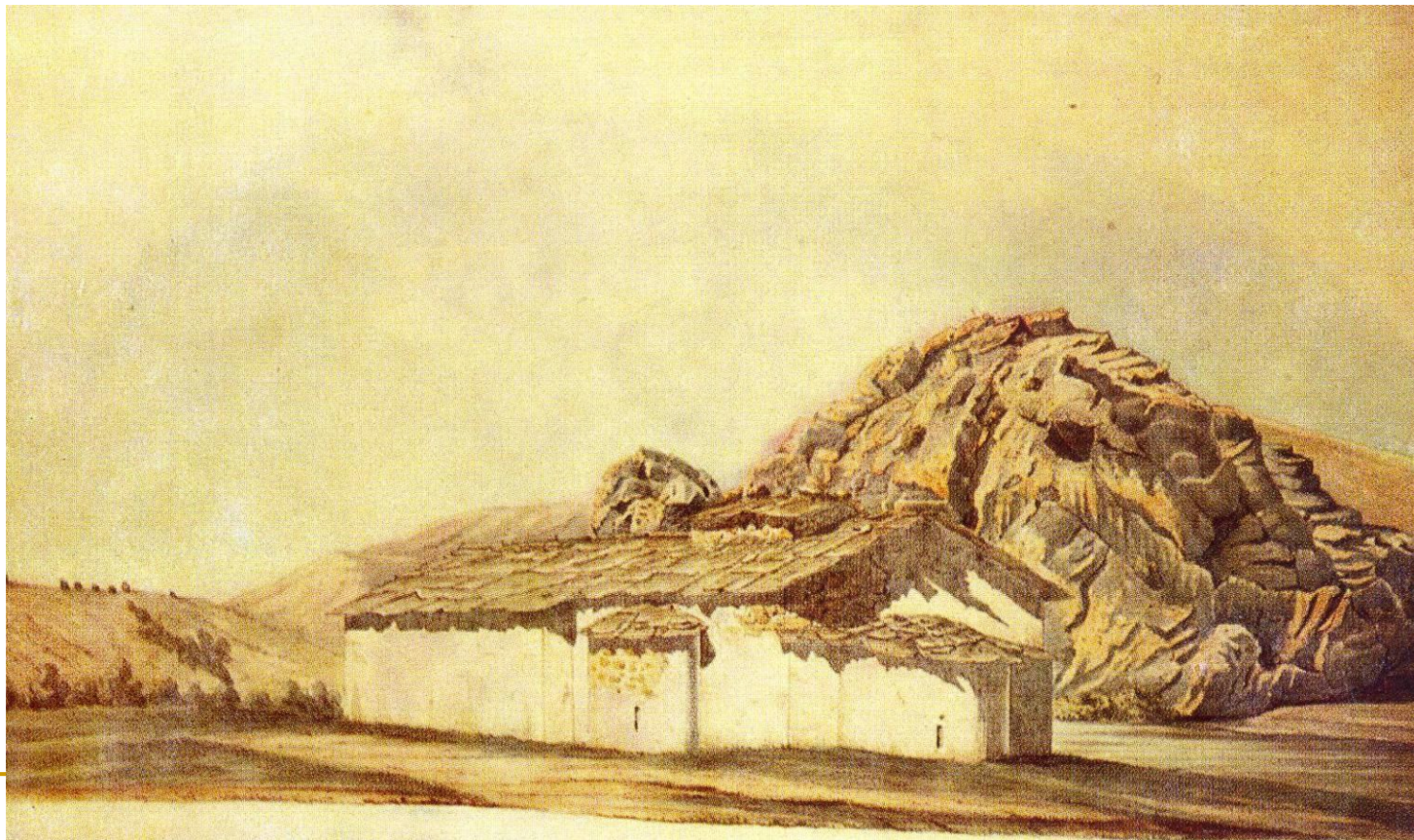
**НАЦРТ ЗАКОНА О
ЗАШТИТИ СТАРИНА**

– користи термин **СПОМЕНИК
ДРЕВНОСТИ** – залаже се:

**... ДА СЕ САЧУВАЈУ ОД РУШЕЊА
И ПРОПАДАЊА СТАРИ ГРАДОВИ,
ЗАМКОВИ, ТВРЂАВЕ И ДРУГЕ
РАЗВАЛИНЕ.**



- СРПСКО УЧЕНО ДРУШТВО од 1871. до 1884.
ОРГАНИЗУЈЕ НАУЧНЕ ЕКСКУРЗИЈЕ ПРОФЕСОРА ВЕЛИКЕ
ШКОЛЕ МИХАИЛА ВАЛТРОВИЋА И АРХИТЕКТЕ
МИНИСТАРСТВА ГРАЂЕВИНА ДРАГУТИНА С.
МИЛУТИНОВИЋА –
ОБИШЛИ СУ И ТЕХНИЧКИ СНИМИЛИ 150 ЛОКАЛИТЕТА.



Д.Милутиновић, Св.Никола код Клисуре

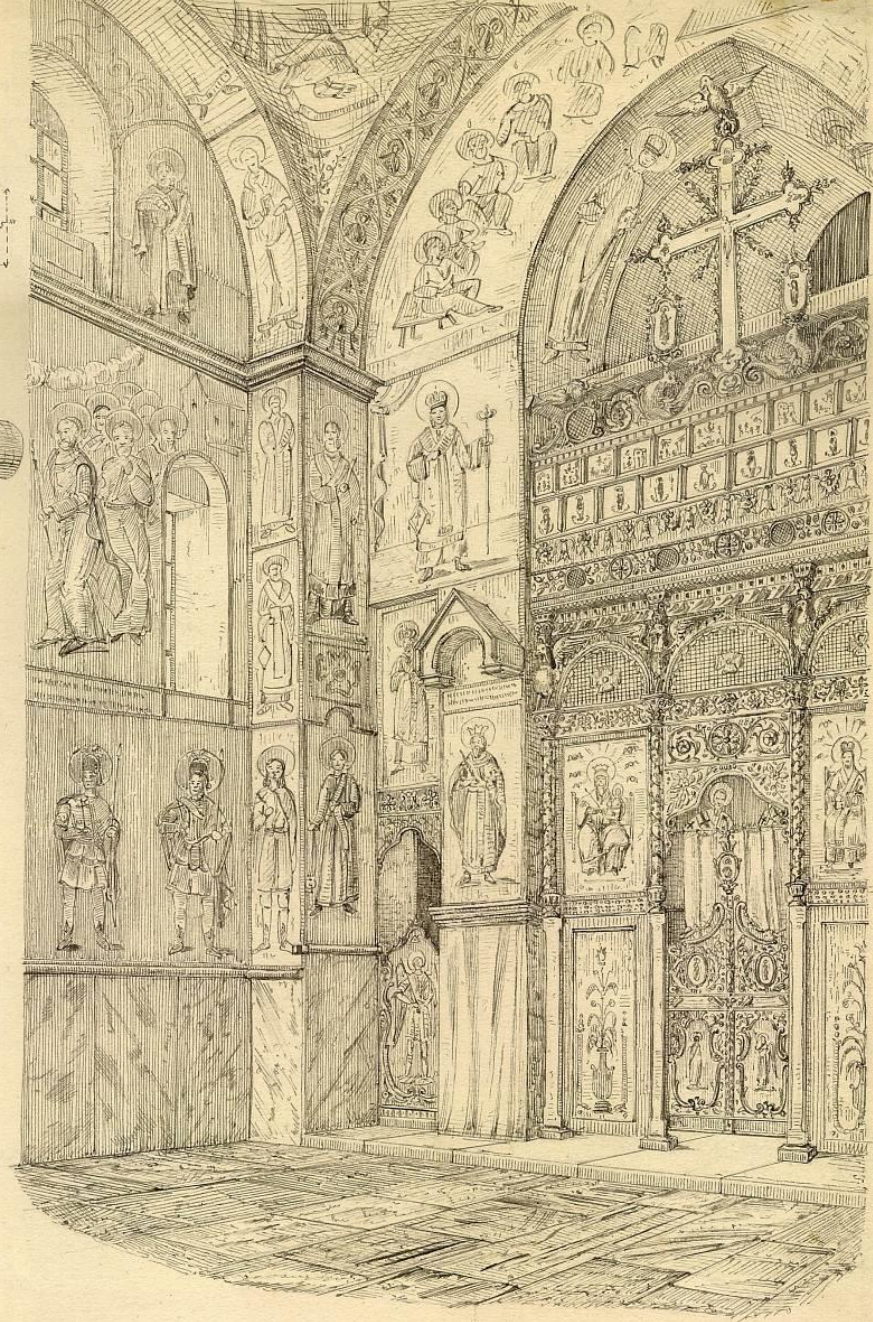
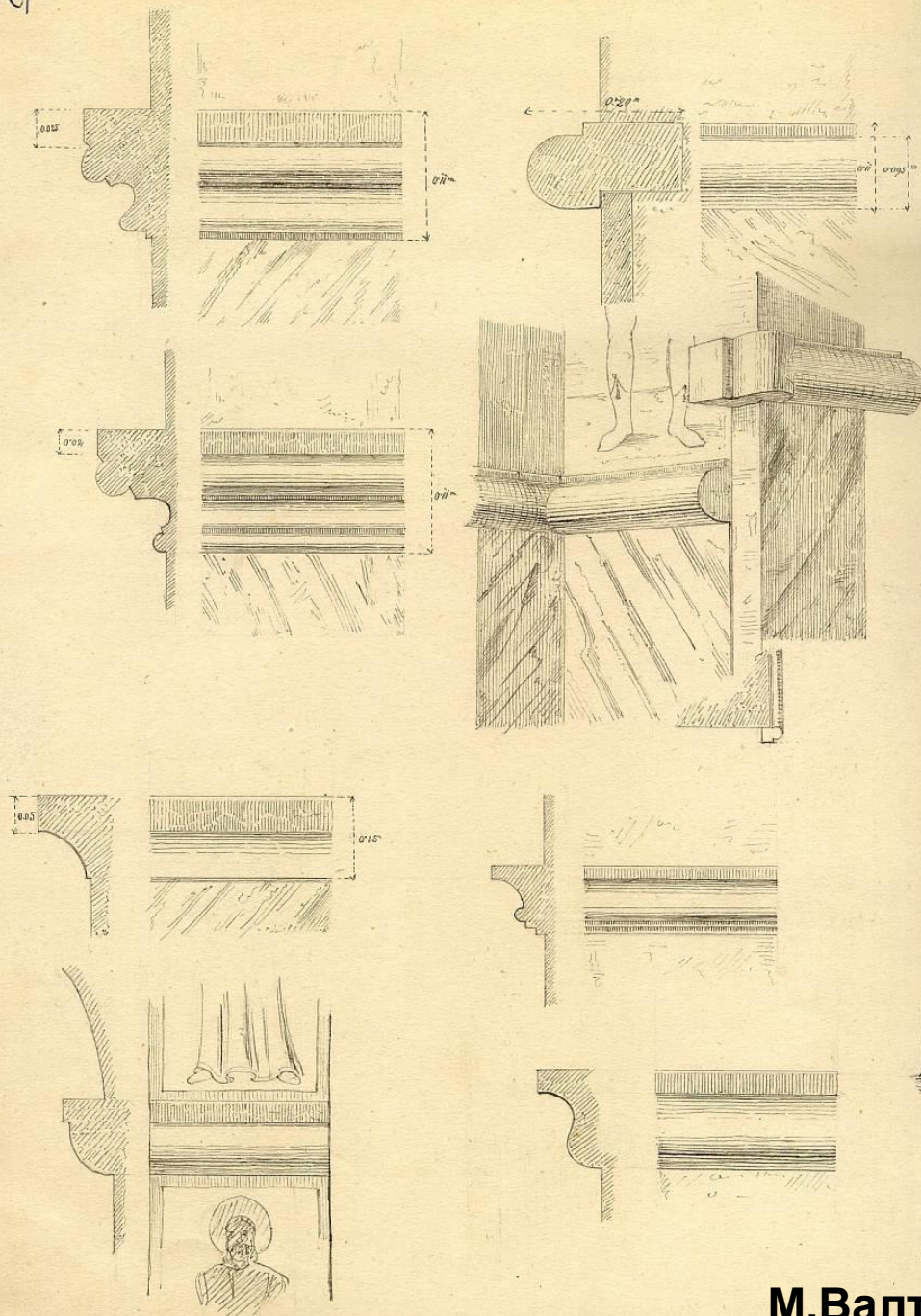


М.Валтровић, Ариље

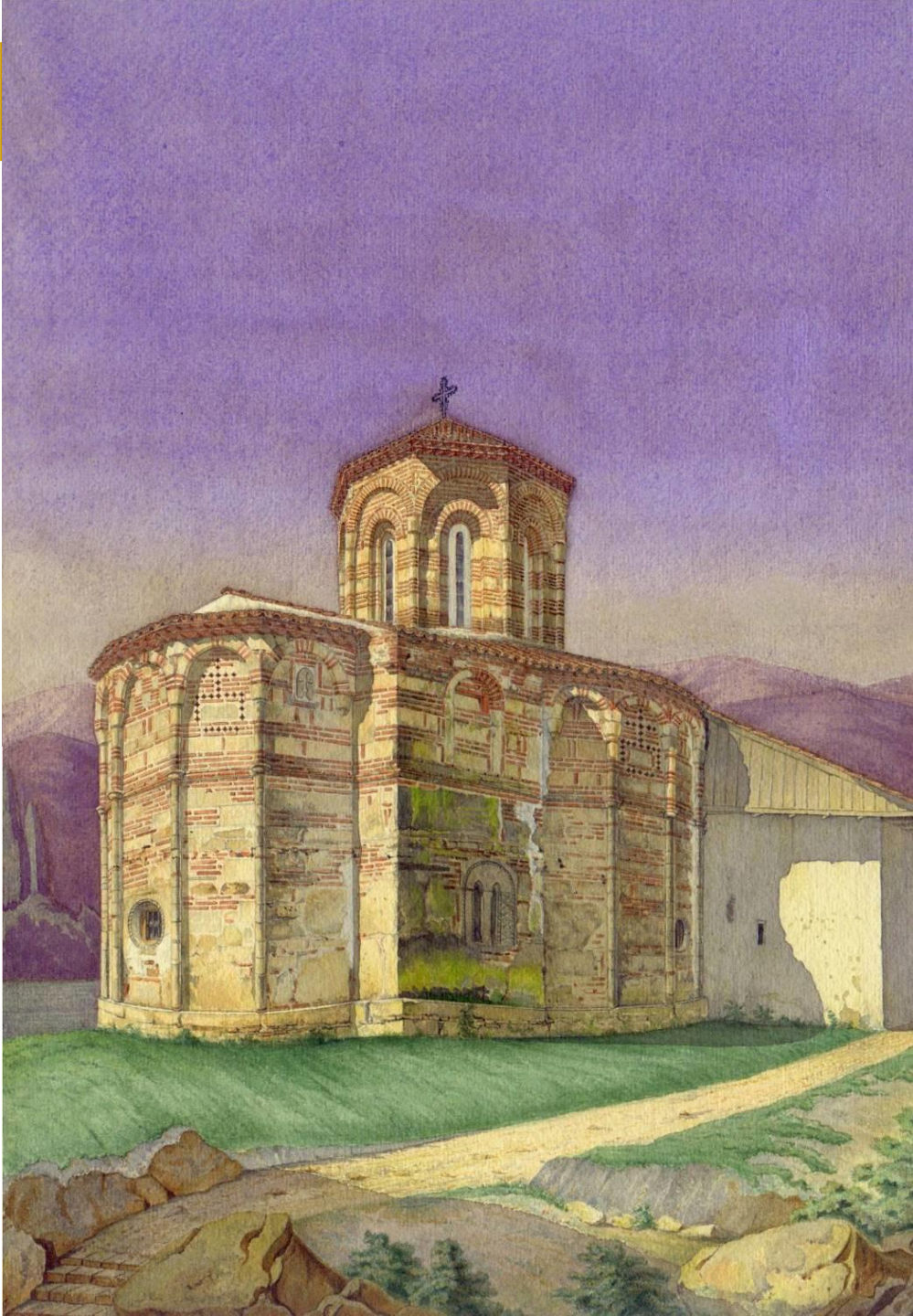
М.Валтровић, Манастир Жича



Л 64



М.Валтровић, Жича



Црква на гробљу у Смедереву

Д.Милутиновић, Св.Никола у Трну



□ **1889.** проф. **МИХАИЛО ВАЛТРОВИЋ** ПИШЕ **ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ЗАШТИТИ СПОМЕНИКА** – КОРИСТИ ПОЈМОВЕ **СПОМЕНИК** ИЛИ **СТАРИНЕ.**

□ **1908.** – **НОВИ ПРЕДЛОГ ЗАКОНА** – КОРИСТИ СЕ ПОЈАМ **СТАРИНЕ** – ПРЕДМЕТИ КОЈИ ИМАЈУ КУЛТУРНЕ, НАУЧНЕ, ИСТОРИЈСКЕ И **УМЕТНИЧКЕ ВРЕДНОСТИ** ЗА ДОБА У КОЈЕМ СУ НАСТАЛИ И ЗА МЕСТО У КОЈЕМ СУ ПОСТАЛИ.

□ **1923.** – МИНИСТАРСТВО ВЕРА ФОРМИРА **КОМИСИЈУ ЗА ОДРЖАВАЊЕ И РЕСТАУРАЦИЈУ ЦРКВЕНИХ И МАНАСТИРСКИХ ГРАЂЕВИНА.**



Д.Милутиновић,
Св.Никола код Лукавице